

บทที่ 2

การปลูกมะม่วงหิมพานต์และการตลาดมะม่วงหิมพานต์

ประวัติและถิ่นกำเนิด¹

มะม่วงหิมพานต์เป็นไม้ผลยืนต้นตระกูลเดียวกับมะม่วงมีถิ่นกำเนิดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศบราซิล จากนั้นจึงได้แพร่กระจายไปแถบตอนบนของอเมริกาใต้ อเมริกากลาง อเมริกาเหนือ ตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกตลอดจนถึงทวีปเอเชีย สำหรับในทวีปอเมริกาใต้ทำการปลูกในรูปของไม้ขยายป่า โดยปลูกกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศโบซิมบิก แทนซาเนีย ไลบีเรีย และคินยา ในศตวรรษที่ 16 นักเดินเรือชาวโปรตุเกสได้นำเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ไปทดลองปลูกในรัฐกัว ประเทศอินเดีย ปรากฏว่าได้ผลดี จึงได้มีการปลูกกันอย่างแพร่หลาย จุดประสงค์ในตอนแรกก็เพื่อป้องกันดินบริเวณชายฝั่งพังทลาย และได้มีการปลูกกันเพิ่มขึ้น จนทำให้มะม่วงหิมพานต์กลายเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศอินเดีย และได้กลายเป็นประเทศผู้นำในการค้าเมล็ดและน้ำมันจากมะม่วงหิมพานต์รายใหญ่ของโลก สามารถทำรายได้เข้าประเทศในแต่ละปีอย่างมหาศาลต่อมาก็ได้มีการนำเอาไปปลูกกันทั่วไปในทวีปเอเชีย เริ่มจากประเทศศรีลังกา มาเลเซีย และทางภาคใต้ของประเทศไทย

สำหรับประวัติของมะม่วงหิมพานต์ที่ปลูกในประเทศไทยนั้น สันนิษฐานว่า ประมาณปี พ.ศ. 2444 พระยารัษฎานุประดิษฐ์ มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเทศาภิบาลที่จังหวัดตรัง ได้นำเข้ามาพร้อม ๆ กับยางพาราจากประเทศมาเลเซียและได้นำเอามาทดลองปลูกที่จังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2499 กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำมะม่วงหิมพานต์ไปปลูกตามสถานีทดลองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาในระยะหลัง ๆ ได้มีการนำเอามะม่วงหิมพานต์เข้ามาเพื่อทดลองและค้นคว้าหาพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยโดยมีนายเฮทชินแห่ง F.A.O. (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ) ได้นำเมล็ดมาจากประเทศไลบีเรียมาหักองคั้นคว่ำและทดลองที่กรมกสิกรรม (ปัจจุบันคือกรมวิชา

¹สถาบันวิจัยพืชสวน. "แบบเสนอพันธุ์พืชเพื่อพิจารณารับรองมะม่วงหิมพานต์สายพันธุ์ ศก.1-60 และ ศก.2-60".

การเกษตร) จำนวน 80 เมล็ด นำไปทดลองปลูกที่สถานีทดลองไหมศรีสะเกษและสถานีทดลองยางโป่งแรด จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2504 และเมื่อวันที่ 14 ในเดือนเดียวกัน ม.ร.ว.จักรทอง ทองใหญ่ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมกลีกรมาได้รับเมล็ดมะม่วงหิมพานต์จากสถานทูตไทยที่ประเทศอินเดียจำนวนประมาณ 25 กิโลกรัม นำไปให้สถานีทดลองไหมที่ศรีสะเกษ และสถานีทดลองยางโป่งแรดที่จังหวัดจันทบุรีปลูกทดลองไว้อีก ต่อมาได้มีการนำเอาเมล็ดพันธุ์มะม่วงหิมพานต์มาจากประเทศบราซิล เพื่อทดลองปลูกและรักษาพันธุ์

สมัยก่อนมะม่วงหิมพานต์ที่ปลูกในประเทศไทยยังปลูกกันไม่แพร่หลายเท่าที่ควร เพราะยังไม่ค่อยรู้จักกันมากนัก เพียงแต่ปลูกกันตามหัวไร่ปลายนาเท่านั้น ต่อมาเมื่อมะม่วงหิมพานต์เริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จึงได้เริ่มมีการปลูกอย่างจริงจัง โดยเริ่มทางภาคใต้ของประเทศ แต่ผลผลิตที่ได้ยังไม่ค่อยเพียงพอแก่ความต้องการ อีกทั้งขนาดของเมล็ดยังเล็ก เพราะพันธุ์ที่ใช้ปลูกกันส่วนใหญ่มักจะใช้พันธุ์พื้นเมือง จึงทำให้เมล็ดมีขนาดเล็ก ถึงแม้ว่าจะมีการทดลองและปรับปรุงพันธุ์แล้วก็ตาม แต่เกษตรกรก็ยังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เพราะเกษตรกรเกรงว่าเมื่อทำการปลูกไปแล้วจะมีปัญหาในด้านการตลาดและราคาในการรับซื้อ ทำให้เกษตรกรไม่มีความมั่นใจเท่าไร การปลูกจึงไม่ค่อยเจริญรุดหน้าเท่าที่ควร แต่ปัจจุบันมะม่วงหิมพานต์เป็นพืชที่ได้มีการปลูกกระจายไปทั่วประเทศ โดยปลูกมากในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แหล่งปลูกมะม่วงหิมพานต์ที่สำคัญของประเทศไทย²

แหล่งปลูกมะม่วงหิมพานต์ที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่นในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดพังงา กระบี่ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม สงขลา บัตตานี ระนองและยะลา (ตารางที่ 2.1)

²ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ. "คำแนะนำการปลูกมะม่วงหิมพานต์". กรุงเทพมหานคร.

ตารางที่ 2.1 แสดงเนื้อที่เพาะปลูกเป็นรายภาค ปีการเพาะปลูก 2527/28 - 2530/31

หน่วย : ไร่

ภาค	เนื้อที่เพาะปลูก			
	2527/2528	2528/2529	2529/2530	2530/2531
เหนือ	6,503	9,503	13,053	17,079
ตะวันออกเฉียงเหนือ	67,443	84,443	102,720	121,075
กลาง	1,190	1,790	2,490	3,199
ตะวันออก	15,715	19,715	24,394	29,151
ตะวันตก	3,999	4,999	6,076	7,169
ใต้	116,454	118,454	121,214	124,133
รวมทั้งประเทศ	211,304	238,904	269,947	301,806

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 2.2 แสดงพื้นที่เก็บเกี่ยวเป็นรายภาค ปีเพาะปลูก 2527/28 - 2530/31

หน่วย : ไร่

ภาค	เนื้อที่เก็บเกี่ยว			
	2527/2528	2528/2529	2529/2530	2530/2531
เหนือ	6,153	4,553	3,879	3,191
ตะวันออกเฉียงเหนือ	46,574	41,574	36,328	31,077
กลาง	891	881	860	835
ตะวันออก	7,369	9,369	12,078	14,895
ตะวันตก	1,679	2,079	2,553	3,041
ใต้	39,409	56,409	74,024	91,653
รวมทั้งประเทศ	101,075	114,865	129,722	144,692

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 2.3 แสดงผลผลิตเป็นรายภาค ปีการเพาะปลูก 2527/28 - 2530/31

หน่วย : กิโลกรัม

ภาค	ผลผลิต			
	2527/2528	2528/2529	2529/2530	2530/2531
เหนือ	220,000	300,000	380,180	460,421
ตะวันออกเฉียงเหนือ	4,022,000	4,682,000	5,342,607	6,003,220
กลาง	51,000	63,000	76,083	89,350
ตะวันออก	1,532,000	2,002,000	2,475,623	2,949,868
ตะวันตก	393,000	471,000	549,097	627,200
ใต้	23,955,000	24,545,000	25,139,470	25,735,410
รวมทั้งประเทศ	30,193,000	32,063,000	33,963,060	35,865,469

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 2.4 แสดงผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เป็นรายภาค ปีการเพาะปลูก 2527/28 - 2530/31

หน่วย : กิโลกรัม

ภาค	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่			
	2527/2528	2528/2529	2529/2530	2530/2531
เหนือ	43	66	98	144
ตะวันออกเฉียงเหนือ	86	133	147	193
กลาง	57	72	89	107
ตะวันออก	208	214	205	198
ตะวันตก	234	227	215	206
ใต้	608	435	340	281
รวมทั้งประเทศ	299	279	262	248

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

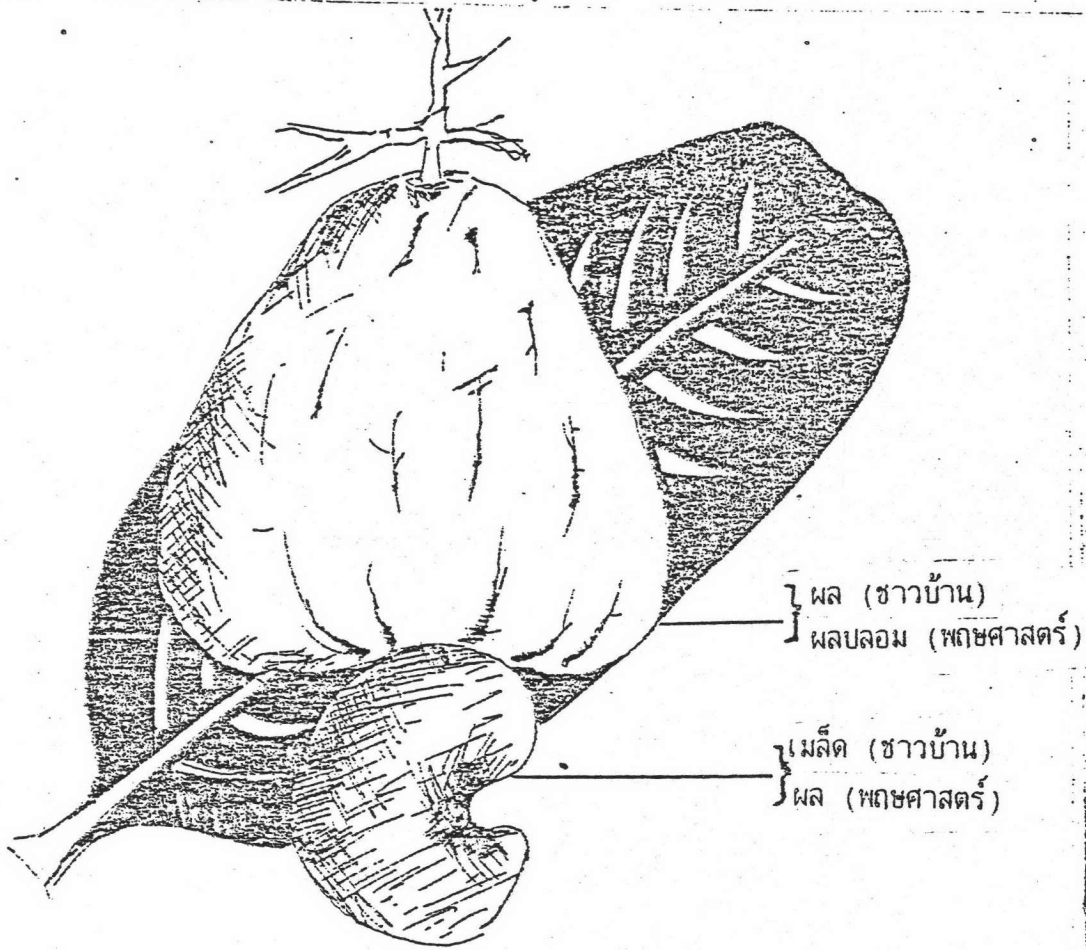
สำหรับแหล่งที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์พันธุ์ลูกผสมมากได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ดและศรีสะเกษ ซึ่งทั้ง 2 จังหวัดนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้ให้ความสนใจต่อการปลูกมะม่วงหิมพานต์พันธุ์ลูกผสมมากกว่า จังหวัดอื่น ๆ และในขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานใดสำรวจออกมาว่าในแต่ละปีประเทศไทยได้มีการปลูกมะม่วงหิมพานต์พันธุ์ลูกผสม เป็นเนื้อที่เพาะปลูกประมาณเท่าใดและปลูกมากน้อยเพียงใดในจังหวัดใด

เนื่องจากมะม่วงหิมพานต์ เป็นพืชที่ทนแล้งและปลูกง่าย ดังนั้นมะม่วงหิมพานต์จึง เป็นพืชชนิดหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งค่อนข้างแห้งแล้ง แต่ก่อนเกษตรกรไม่ค่อยนิยมที่จะปลูกกัน ส่วนมากจะปลูกมันสำปะหลัง ต่อมาเกิดภาวะผลผลิตของมันสำปะหลังล้นตลาด กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมวิชาการเกษตรจึงได้เร่งส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชอื่นทดแทนมันสำปะหลังมากขึ้นได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ ถั่วเขียวฝ้ามันและสวนป่ายูคาลิปตัส และลดการปลูกมันสำปะหลังลง โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับมันสำปะหลัง 23 จังหวัด เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 17 จังหวัด ดังนั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นแหล่งที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์มากแหล่งหนึ่งของประเทศไทย

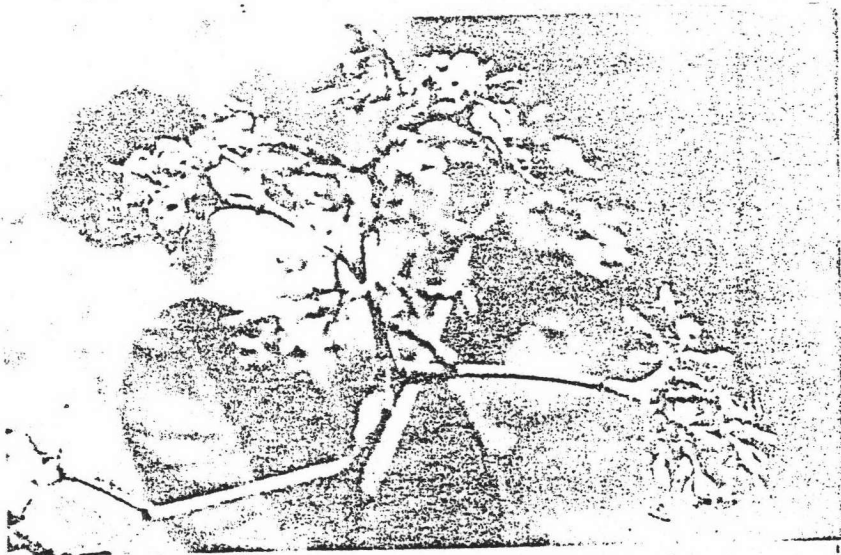
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของมะม่วงหิมพานต์³

มะม่วงหิมพานต์เป็นไม้ผลยืนต้นชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นตระกูลเดียวกับมะม่วง มีถิ่นอยู่ทั่วไปในประเทศที่มีอากาศร้อนและฝนตกชุก เป็นต้นไม้ที่ไม่ผลัดใบสูงราว 6-12 เมตร แผ่กิ่งก้านสาขาเป็นพุ่มกว้างออกไปโดยรอบ 4-10 เมตร กิ่งทอดยาวแผ่ออกข้าง ๆ ในกิ่งใหญ่หรือส่วนโคนของกิ่งใหญ่ ๆ ถ้าปล่อยตามธรรมชาติจะไม่มีกิ่งแขนงเกิด แต่ถ้าได้รับการตัดแต่งหรือบังคับ ก็จะมีกิ่งแขนงแตกออกตามทิศทางที่ต้องการได้ มีใบหนาคล้ายรูปไข่ ปลายใบป้อม โคนใบแหลม ยาวประมาณ 10-12 เซนติเมตร กว้างประมาณ 5-7.5 เซนติเมตร ออกช่อดอกที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาวประมาณ 15-25 เซนติเมตร บางดอกมีเกสรตัวผู้ชนิดเดียว บางดอกมีทั้ง เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียอยู่ในช่อดอกเดียวกัน ดังนั้นการผสมพันธุ์จึงทำการผสมในช่อดอกเดียวกัน ลักษณะดอกเป็นช่อ ในหนึ่งดอกประกอบด้วยกลีบเลี้ยงสีขาว 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวนวล 5 กลีบ เมื่อแรกบานกลีบดอกจะค่อย ๆ เปลี่ยนสีเป็นสีชมพูอมเหลือง แต่ละดอกมีขนาดเล็กมาก เมื่อเวลาดอกบาน

³ธนาคารกสิกรไทย. "มะม่วงหิมพานต์". กรุงเทพมหานคร เอกสารวิชาการของธนาคารกสิกรไทย

รูปที่ 1 ลักษณะของมะม่วงหิมพานต์

รูปที่ 2 ดอกของมะม่วงหิมพานต์

กลีบดอกทั้ง 5 ม้วนเข้าหากลิบเลี้ยงคงโผล่ให้เห็นยอดเกสรตัวเมียชัดเจน เกสรตัวผู้อยู่ภายในดอก 9 อัน และมีรังไข่อยู่ที่ก้านเกสรตัวเมีย ส่วนที่เป็นผลคือ ส่วนที่รูปร่างเหมือนไตติดอยู่ตรงปลายสุด (ชาวบ้านเรียกว่า เมล็ด) เมื่อยังอ่อนมีสีเขียวและจะขยายจนใหญ่กว่าผลบลอมาในระยะแรก (ชาวบ้านเรียกกันว่า ผล) ส่วนที่รูปร่างเหมือนไต เมื่อโตขนาดก็หยุดเจริญ เปลี่ยนสีเป็นสีเทา (รูปที่ 1 และ 2) และพร้อมกันนี้ก้านดอกที่เป็นผลบลอมก็เริ่มขยายแบ่งตัวพองโตขึ้นจนใหญ่กว่าเมล็ด เมล็ดขนาดยาวประมาณ 3 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.5 เซนติเมตร ถ้าผ่าเมล็ดออกเปลือกเมล็ดจะหนาราว 2-3 มิลลิเมตร เมล็ดในมีสีขาวนวลประกบกัน 2 ซีก เปลือกหุ้มเมล็ดมียางสีน้ำตาลอ่อน มีลักษณะเป็นกรด ถ้าถูกผิวหนังจะทำให้พองเป็นแผลเปื่อย แต่จะมีประโยชน์มากในอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมสี และอุตสาหกรรมพลาสติก เป็นต้น ใตยาศัยเป็นส่วนประกอบในการทำแผ่นครีซ สายพานยางเทียม วัสดุทนความร้อนและทนกรด

พันธุ์มะม่วงหิมพานต์⁴

พันธุ์มะม่วงหิมพานต์ที่ทำการเพาะปลูกกันได้แก่ พันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์ลูกผสมซึ่งเป็นพันธุ์ที่กรมวิชาการเกษตรได้ทำการคัดเลือกเพื่อให้ได้ต้นพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง ติดผลทุกปี ขนาดเมล็ดใหญ่ คุณภาพเมล็ดได้มาตรฐาน เนื้อในเมล็ดดีและมีลักษณะทรงพุ่มดี การจัดกลุ่มหรือประเภทของมะม่วงหิมพานต์นั้น อาจจะจัดกลุ่มโดยอาศัยสีของผลบลอม (ผล) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 พันธุ์ คือ

1. พันธุ์เหลือง คือ ลักษณะผลเมื่อสุกมีสีเหลืองจัด บางพันธุ์ผลกลม บางพันธุ์ผลยาวรี บางพันธุ์ผลป้อม รสชาติผิดกันตามพันธุ์ บางพันธุ์รสหวาน บางพันธุ์รสฝาด บางพันธุ์รสหวานอมเปรี้ยว ลักษณะเมล็ดก็ไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก ไม่สามารถจะวิจัยได้ว่าเป็นพันธุ์ใดนอกจากจะเห็นต้นพันธุ์เท่านั้น ลักษณะใบอ่อนของพันธุ์เหลือง ยอดอ่อนมีสีเขียวปนเหลืองใบโตบางเรียวยาวให้ผลดก
2. พันธุ์ครั่ง คือลักษณะเมื่อสุกจัด ผลสีแดงคล้ำเหมือนสีครั่ง ลักษณะผลเช่นเดียวกับพันธุ์เหลือง ยอดอ่อนมักมีสีน้ำตาล ใบค่อนข้างมนและหนา

⁴ลักษณะ ต้นเจริญ. "การปลูกมะม่วงหิมพานต์". กองส่งเสริมพืชพันธุ์ กรมส่งเสริมการเกษตร.

การปลูกมะม่วงหิมพานต์ของ เกษตรกรทั่วไป⁵

วิธีการปลูกมะม่วงหิมพานต์มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ฤดูปลูก มะม่วงหิมพานต์จะปลูกต้นฤดูฝน ประมาณเดือนมิถุนายนถึง เดือนกรกฎาคม

การเตรียมดิน จะมีการไถให้ลึกประมาณ 15 เซนติเมตร แล้วตากดินไว้ประมาณ

1 สัปดาห์เพื่อให้วัชพืชตาย จากนั้นจึง ไถแปรหรือไถพรวนให้ดินร่วน ควบคุมเตรียมดินให้ร่วนซุยดี เพื่อให้เก็บความชื้นและให้อากาศถ่ายเทได้ดี เหมาะแก่การเจริญเติบโตของต้นอ่อนมะม่วงหิมพานต์ การเตรียมดินนอกจากจะทำให้พืชที่ปลูกเจริญเติบโตได้ดี แล้วยังจะช่วยลดปริมาณวัชพืชลงได้อีกด้วย

วิธีการปลูก การปลูกมะม่วงหิมพานต์อาจจะใช้วิธีปลูกโดยการขุดหลุมแล้วหยอดเมล็ด หรือปลูกโดยการเพาะกล้าแล้วนำต้นกล้ามาลงแปลงปลูกอีกครั้งหนึ่ง โดยทั่วไป เกษตรกรจะปลูกโดยการนำต้นกล้ามาลงแปลงปลูก เพราะสามารถควบคุมให้ต้นมะม่วงหิมพานต์เจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ ระยะปลูกคือ ระหว่างแถว 6 เมตรและระหว่างต้น 6 เมตร ซึ่งจะมีจำนวนต้นต่อไร่ ประมาณ 45 ต้น ถ้าปล่อยให้ต้นขึ้นถี่เกินไปจะทำให้ต้นเล็กและผลผลิตต่ำ เมล็ดที่นำไปเพาะกล้า ควรจะคลุกยาฆ่าเชื้อรา จะช่วยป้องกันโรคบางชนิดได้และจะทำให้เมล็ดงอกดีขึ้น

การใส่ปุ๋ยบำรุงดิน เกษตรกรใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยมูลสัตว์ต่าง ๆ บำรุงดิน มะม่วงหิมพานต์ พันธุ์พื้นเมืองใช้ประมาณไร่ละ 400-700 กิโลกรัม ส่วนมะม่วงหิมพานต์พันธุ์ลูกผสมใช้ประมาณ ไร่ละ 900-1,500 กิโลกรัม ในการใส่ปุ๋ยนี้ต้องให้สม่ำเสมอทั้งทั่วแปลง และควรใส่ก่อนปลูก มะม่วงหิมพานต์ นอกจากปุ๋ยคอกแล้วยังมีการใส่ปุ๋ยเคมีด้วย เนื่องจากมะม่วงหิมพานต์เป็นพืชที่ใช้อาหารพืชในดินสูง จึงควรมีการใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อช่วยยให้ต้นมะม่วงหิมพานต์เจริญเติบโต แข็งแรง และให้ผลผลิตสูง มะม่วงหิมพานต์พันธุ์พื้นเมือง ใส่ประมาณ 27 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับปุ๋ยสูตร 12-24-12 และใส่ประมาณ 43 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับปุ๋ยสูตร 15-15-15 ส่วนมะม่วงหิมพานต์ พันธุ์ลูกผสมใส่ประมาณ 55 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับปุ๋ยสูตร 12-24-12 และใส่ประมาณ 87.5

⁵การปลูกมะม่วงหิมพานต์. "วิทยาศาสตร์การเกษตร, ปีที่ 9. ฉบับที่ 6

กิโกรัมต่อไร่สำหรับปุ๋ยสูตร 15-15-15 โดยโรยบนพื้นดินบริเวณทรงพุ่มของต้น ต้องระวังอย่าให้ชิดกับโคนต้น เพราะปุ๋ยจะทำให้เปลือกของลำต้นเน่า และจะทำให้ตายได้ เหตุผลที่ใส่ปุ๋ยรอบบริเวณรัศมีทรงพุ่มเพราะรากผอยและรากแขนงซึ่งเป็นรากที่หาอาหารของต้นไม้จะอยู่มากในบริเวณรัศมีทรงพุ่ม

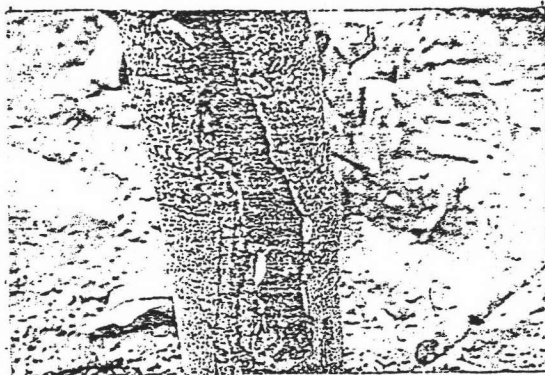
การกำจัดวัชพืช เมื่อปลูกมะม่วงหิมพานต์เสร็จแล้วฉีดด้วยสารกรัมมอกโซน หรือ ดาลาพอน (Gramoxone or Dalapon) ฉีดทันทีเพื่อกำจัดวัชพืชพวกหญ้าที่อาจงอกขึ้นมา การฉีดยาปราบวัชพืชควรหลีกเลี่ยงไม่ให้ถูกต้นและใบ และห้ามฉีดในขณะที่มะม่วงหิมพานต์เริ่มออกดอก เพราะสารเคมีจากยาปราบวัชพืชจะทำให้รากมะม่วงหิมพานต์เจริญไม่ดี ต้นหักล้มง่าย นอกจากการช้ำยาแล้ว ถ้าเกษตรกรมีเวลาก็อาจใช้วิธีพรวนดินต้น ๆ 3-4 ครั้ง ในช่วงเดือนแรกของการปลูก

การปราบศัตรูพืช ในกรณีที่มีการระบาดของเชื้อรา ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคแอนแทรกโนส อาจใช้สารฆ่าแมลงและสารกำจัดเชื้อราผสมกันเช่น มาลาไธออนและเออร์ฟีนจินโซล เมื่อมะม่วงหิมพานต์เริ่มติดดอก อาจทำการฉีดพ่นสารเคมี เช่น ไคคลอออส สำหรับศัตรูพืชที่สำคัญสำหรับมะม่วงหิมพานต์ คือ หนอนเจาะลำต้นและเพลี้ยไฟ หนอนเจาะลำต้นนั้นเป็นตัวอ่อนตัวง มีหนวดยาวสำหรับเจาะเนื้อไม้ภายใน การกำจัดจะใช้วิธีจับทำลายก็ได้ สำหรับเพลี้ยไฟมีขนาดเล็กมาก ตัวอ่อนมีสีเหลืองคาดแดงวิธีกำจัดจะใช้สารคาร์บาริลฉีดพ่น

(รูปที่ 3-5)

การให้น้ำ จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น ในระยะแรกปลูก ต้นมะม่วงหิมพานต์ต้องการน้ำมากเพื่อช่วยในการเจริญเติบโต ในระยะที่ฝนทิ้งช่วงควรมีการรดน้ำบ้าง เพื่อช่วยต้นมะม่วงหิมพานต์ให้มีชีวิตผ่านพ้นไปจนสามารถดำรงชีวิตเองได้ แต่เกษตรกรให้ความสนใจในเรื่องการให้น้ำน้อยมาก

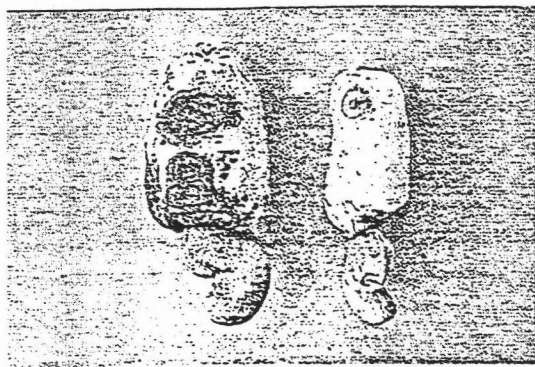
การเก็บเกี่ยว มะม่วงหิมพานต์จะเริ่มให้ผลผลิตในปีที่ 4 โดยจะเริ่มออกดอกประมาณเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ และผลจะเริ่มติดตั้งแต่ประมาณเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม การเก็บผลที่ถูกต้องควรเก็บผลที่สุกและหล่นสู่พื้นดิน ห้ามสอยหรือเก็บบนต้น เพราะจะได้เมล็ดอ่อนไม่แก่เต็มที่ เมื่อเก็บมาแล้วให้บิดเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ออกจากผลทันที เพื่อป้องกันเชื้อราเข้าทำลายเมล็ด หลังจากนั้นนำไปตากแดดประมาณ 2-3 วันให้แห้งสนิท เพื่อเตรียมที่จะนำไปจำหน่ายต่อไป

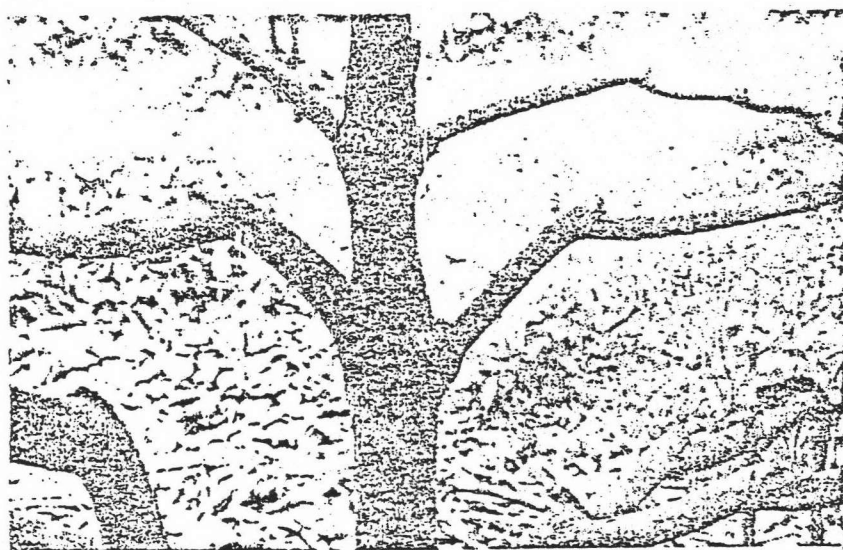
รูปที่ 3. ทนอมเจาะลำต้น

รูปที่ 4. เพลี้ยไฟ

รูปที่ 5. โรคแอนแทรกโนส

รูปที่ 6 สภาพการตัดแต่งทรงพุ่มมะม่วงหิมพานต์

การตัดแต่งกิ่ง เมื่อมะม่วงหิมพานต์อายุ 1-3 ปี จะตัดให้ทรงต้นสูง 1 เมตร มะม่วงหิมพานต์ที่ให้ผลผลิตแล้ว เมื่อเก็บผลผลิตหมดแล้วควรตัดแต่งกิ่ง ช่วงปลายฤดูฝนหรือก่อนออกดอก 3 เดือนควรตัดแต่งกิ่งแขนงออก แต่โดยทั่วไปเกษตรกรมักจะ ไม่ตัดแต่งกิ่งจนกว่าจะให้ผล

การตลาดมะม่วงหิมพานต์

การตลาดภายในประเทศ

ตลาดรับซื้อเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ในประเทศเป็นเรื่องที่ไม่น่าวิตก เพราะบรรดาร้านอาหาร โรงแรมภัตตาคารและโรงงานต่าง ๆ มีความต้องการมาก แต่ประเทศไทยยังผลิตเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ทั้งตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ

จากรูปที่ 7 ซึ่งแสดงวิถีการตลาดมะม่วงหิมพานต์ เกษตรกรจะขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ดิบ ให้กับพ่อค้าท้องถิ่นร้อยละ 36.55 พ่อค้าท้องถิ่นร้อยละ 55.55 และโรงงานกะเทาะต่างจังหวัดร้อยละ 7.90 (พ่อค้าท้องถิ่น หมายถึง พ่อค้าที่รับซื้อในอำเภอ ส่วนพ่อค้าท้องถิ่น หมายถึง พ่อค้าที่รับซื้อในจังหวัด ปริมาณการรับซื้อมากกว่าพ่อค้าท้องถิ่น)

พ่อค้าท้องถิ่นที่จะขายผลผลิตเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ดิบให้กับพ่อค้าท้องถิ่นร้อยละ 27.39 และโรงงานกะเทาะต่างจังหวัดร้อยละ 9.16

พ่อค้าท้องถิ่นจะขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ดิบให้กับโรงงานกะเทาะต่างจังหวัดร้อยละ 43.41 โรงงานกะเทาะในกรุงเทพฯ ร้อยละ 16.71 พ่อค้าขายส่งในกรุงเทพฯ ร้อยละ 13.44 และพ่อค้าส่งออกร้อยละ 9.38

โรงงานกะเทาะต่างจังหวัดจะขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ที่กะเทาะเปลือกแล้วให้กับพ่อค้าขายส่งในกรุงเทพฯ ร้อยละ 54.11 พ่อค้าส่งออกร้อยละ 0.63 พ่อค้าขายปลีกร้อยละ 5.35 และโรงงานทำขนมและภัตตาคารร้อยละ 0.38

โรงงานกะเทาะในกรุงเทพฯ จะขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ที่กะเทาะเปลือกให้กับพ่อค้าขายส่งในกรุงเทพฯ ร้อยละ 10.53 พ่อค้าส่งออกร้อยละ 5.85 และโรงงานทำขนมและภัตตาคารร้อยละ 0.33

พ่อค้าขายส่งในกรุงเทพฯ จะขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ดิบให้กับพ่อค้าส่งออกร้อยละ 7.7 และขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์กะเทาะเปลือกให้กับพ่อค้าขายปลีกร้อยละ 69.88 และโรงงานทำขนมและภัตตาคารร้อยละ 0.50

โรงงานทำขนมและภัตตาคาร จะขายเมล็ดมะม่วงหิมพานต์กะเทาะเปลือกแล้วให้กับพ่อค้าขายปลีกร้อยละ 0.72 และผู้บริโภคร้อยละ 0.49

พ่อค้าขายปลีกจะขายต่อให้กับผู้บริโภค

การตลาดต่างประเทศ

ปริมาณการส่งออกมะม่วงหิมพานต์ของไทยมีจำนวนเพียง เล็กน้อย ทั้งนี้เพราะความต้องการบริโภคภายในประเทศมีมาก ตลาดต่างประเทศได้แก่ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮองกง จีนและมาเลเซีย ดังแสดงในตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 แสดงปริมาณและมูลค่าการส่งออกเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ดิบ ปี 2532-2533

หน่วย : ตัน

มูลค่า : พันบาท

ประเทศ	ปริมาณ	มูลค่า
สิงคโปร์	497.5	7,333.7
จีน	328.8	5,507.0
ฮ่องกง	3,925.2	64,216.6
มาเลเซีย	120.6	2,718.8
ญี่ปุ่น	1.0	149.9
รวม	4,873.1	79,926.0

ที่มา : กรมศุลกากร, เอกสารแสดงปริมาณและมูลค่าการนำเข้าและส่งออก